

Forslag om samforælderskab

Oktober 2023

De tre paradigmeskift i familieretten for regnbuefamilier

'89

- I 1989 indførte Danmark, som det første land i verden, det **registrerede partnerskab**. I dag lever over en milliard mennesker i verden i jurisdiktioner, der anerkender par af samme køn.
- Indførelsen skete gennem vedtagelsen af et oppositionsforslag, hvilket lod sig gøre, fordi de menige medlemmer af RV stemte for, på trods af, partiet var gået i regering (regeringen Schlüter III).

'99

- I 1999 blev Danmark det første land i verden til at muliggøre, at et barn har to **juridiske forældre af samme køn**.
- Det skete ved, at folketingsmedlemmer fra regeringspartierne m.fl. (regeringen Nyrup IV) foreslog ændringer til et regeringsforslag. Folketingets formand forsøgte at forhindre behandlingen af forslaget, men blev stemt ned.

'13

- I 2013 indførte Danmark som det første land en model med **tre aftaleparter i slægtskabsetableringen**, hvor en kvinde, hendes kvindelige partner og en mand, kan aftale om manden eller partneren skal være juridisk forælder, når manden og kvinden får et barn sammen.
- Det lod sig gøre, fordi regeringspartiernes og støttepartiets ordførere gik imod ministeren (regeringen Thorning-Schmidt I) og dennes færdigskrevne forslag inden det blev fremsat.

Introduktion

Med nærværende udgivelse ønsker vi at præsentere et løsningsforslag til håndtering af det sidste store udestående i lovgivningen vedrørende regnbuefamilier: Familier hvor der er tre eller fire forældre.

Først introduceres **de grundlæggende begreber**, der er nødvendige for en præcis samtale om familieret. Dernæst beskrives **problemerne ved den eksisterende retstilstand**. Og endelig beskrives **det konkrete løsningsforslag**.

VIVE har i efteråret 2023 i en undersøgelse* afdækket problemerne i regnbuefamilier med tre eller fire forældre.

* VIVE: LGBT+familier med tre eller fire forældre, Jane Greve, Josefine Frøslev-Thomsen og Matvei Andersen, 2023

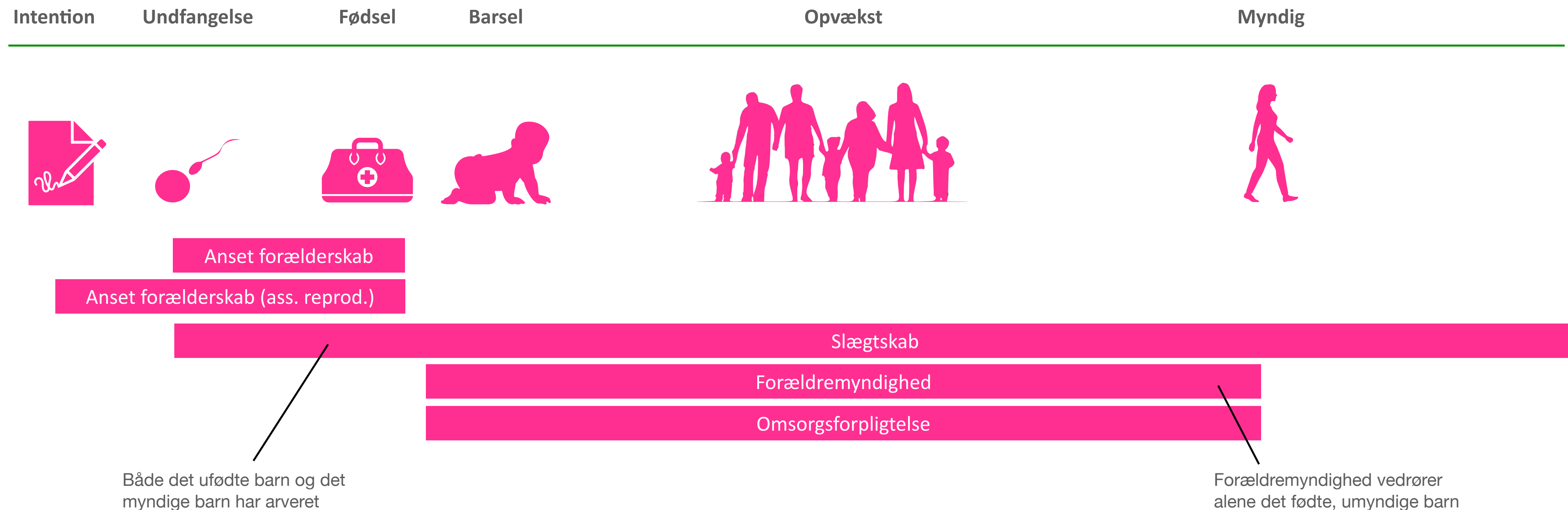
Oktober 2023
ISBN 978-87-971447-6-3

Citeres som:
LGBT komiteen: Forslag om samforælderskab,
Søren Laursen (2023)

komiteen.dk

Familielivsfaser

Nogle familieførøgelser er meget planlagte. Ved assisteret reproduktion laves en **intentionserklæring**, som udpeger hvem, der skal være barnets forældre. Mere herom senere.

Herefter følger **undfangelse**, **graviditet** og **fødsel**. Når først barnet er undfanget, fanger bordet. Man kan ikke undslå sig sit forælderskab. Det ufødte barn har også arveret.

Når barnet er kommet til verden er det under **forældre-myndighed** indtil det bliver **myndigt**. Forældremyndighed er altså noget, der vedrører det fødte men umyndige barn.

Forældremyndigheden giver forældrene ret til at bestemme over barnet, ligesom de også har pligt til at drage omsorg for barnet.

Forældreskabsroller

Slægtskab

Slægtsforælder

Slægtsforældreskab (som vi ofte omtaler som juridisk forælderskab) er en markør, der identificerer en person med en juridisk bindende relation til et barn, et **slægtskab**. Tildelingen af denne markør sker gennem **børneloven**.

Slægtskab er grundlæggende **uforanderligt**. Selv hvis familien går i opløsning, består slægtskabet. Et slægtskab kan ikke opløses, men det kan evt. overføres ved adoption.

Fra denne markør følger en mængde retsvirkninger, der fastsættes i andre love. Der er tale om rettigheder og pligter, som for eksempel skal sikre børnene omsorg, mens de er små, og beskytte børn og forældres økonomiske afhængighed af hinanden gennem arv.

Ansvar

Ansvarsforælder

En ansvarsforælder skal her forstås som en forældremyndighedsindehaver.

Forældremyndighed er reguleret i **forældreansvarsloven**

En person med forældremyndighed kan træffe afgørelser på barnets vegne, og vil for eksempel kunne kommunikere med myndigheder om barnet.

Forældremyndighed tillægges på aftalebasis eller ved myndighedsafgørelse, og den **kan ændres** gennem barnets opvækst. Den **ophører**, når barnet bliver myndigt.

Omsorg

Omsorgsforælder

En omsorgsforælder er en person, der drager **omsorg** for et barn og er med til at opfostre dette.

I regnbuefamilier med mere end to forældre, vil forældrene uden juridisk forældreskab alene være sociale forældre uden ret til at træffe beslutninger vedrørende barnet. lovgivningsmæssigt er børnene og disse forældre fremmede for hinanden.

Juridisk forælder og social forælder

Vi bruger ofte at tale om juridisk forælderskab og socialt forælderskab, men af hensyn til den efterfølgende diskussion er det mere præcist med de ovenstående begreber.

Forældreskabsroller i regnbuefamilier i dag

Der er **mange former for regnbuefamilier**, men dem, der er i fokus her, er dem, hvor der er mere end to forældre. Der er typisk tale om, at barnet er undfanget med kønsceller fra to af dem, og at den ene eller begge har en partner.

Een type regnbuefamilie

S : slægtsforælder **A** : ansvarsforælder **○** : omsorgsforælder

Familier, hvor to parter og deres eventuelle partnere har besluttet at stifte familie sammen. Alle er omsorgsforældre, men kun de biologiske forældre er også slægts- og ansvarsforældre.

En anden type regnbuefamilie

S : slægtsforælder **A** : ansvarsforælder **○** : omsorgsforælder

Familier, hvor to parter og deres eventuelle partnere har besluttet at stifte familie sammen. Alle er omsorgsforældre, men kun det ene par er også slægts- og ansvarsforældre.

Barnet ser fire forældre.

Loven ser to forældre og to fremmede.

Den ikke-anerkendte omsorgsforælder

Når du vitterligt ikke er i familie med dit eget barn

I en regnbuefamilie med mere end to forældre er det i dag kun to af disse, der kan være juridiske forældre. De andre er **ikke-anerkendte omsorgsforældre (sociale forældre)**, for hvem det for eksempel gælder,

- at man ikke kan få barns første sygedag osv.
- at man ikke kan få forældreorlov
- at man ikke har samværsret.
- at man ikke modtager meddelelser fra myndighederne om barnet.
- at man ikke har indflydelse på skolevalg og der derfor ikke kan vælges en skole i ens område, selvom alle forældre ville foretrække denne.
- at man ikke kan repræsentere sit barn i for eksempel en skolebestyrelse.
- at man opføres som 'Andet' i aula og som følge heraf ofte ikke får kommunikationer fra lærere og andre forældre.
- at man ikke har cpr-registerindsigt på sit barn.
- at man ingen retlig indflydelse har på beslutninger om fx vaccinationer og dåb.
- at man ikke kan videregive sit efternavn til barnet.
- at man ikke kan åbne en børneopsparingskonto.
- at man ikke kan tage sit barn med på en udlandsrejse uden fuldmagt fra de juridiske forældre.
- at hvis man dør, arver barnet kun, hvis man har oprettet et testamente, og så skal der betales den store arveafgift, da man ikke er i familie med barnet.

Angsten for at miste sin relation til sit barn

Den substantielle forskel i rettigheder og manglende beskyttelse af disse forældre-barn relationer skaber stor utryghed. Den institutionaliserer en grundlæggende angst i den ikke-anerkendte forælder - angsten for at miste sin relation til sit barn.

I disse familier tvinges de fire forældre til, mod deres vilje, at beslutte hvem af dem, der ikke skal være juridiske forældre. De har besluttet at stifte familie sammen, de opfostrer barnet sammen. Men de skal også beslutte, hvilke to af dem, der skal være være retligt i familie med barnet, og hvilke to, der skal stå uden retlig relation til barnet og ikke have nogen rettigheder.

Hvordan skaber vi tryghed og sikkerhed?

For at skabe tryghed og sikkerhed i familierne, er det nødvendigt at nedbryde de hierarkier, der i dag fastholder forældrene i et A-hold og et B-hold.

Forældrene skal ikke tvinges til at træffe beslutning om, hvem af dem, der ikke skal være i familie med deres eget barn. Det første, en familie skal tage stilling til, burde ikke være, hvordan man splitter familien i to ulige dele, men hvordan man skaber en tryk, harmonisk og sammenhængende start på barnets tilværelse. Der må skabes større lighed mellem forældrene.

Lovgivningen bør afspejle virkeligheden. Familierne stiftes af personer, som selv ser hinanden som tre eller fire fuldgældige forældre. Den virkelighed kan ikke i dag repræsenteres af loven, som i stedet dikterer en kunstig adskillelse i et A-hold og et B-hold. Lovgivningen er et svigt overfor denne gruppe børn. Hvor familieretten generelt er et sikkerhedsnet, som binder familier sammen med ansvar og forpligtelser, som skal sikre barnet i både gode og dårlige tider, så handler familieretten for regnbuefamilierne om at splitte familierne i gode tider og prisgive dem i dårlige tider.

Skal der skabes større lighed, betyder det, at retsvirkningerne af forælderskabet skal deles mere ligeligt eller udstrækkes yderligere. Dette kan for eksempel være retsvirkninger vedrørende barns første sygedag eller arv.

Hvor skal retsvirkningerne forankres?

Hvor skal sådanne retsvirkninger forankres? I dag er situationen således:

- Indfødsret er baseret på slægtskab.
- Arveret er baseret på slægtskab.
- Forsørgelsespligt er baseret på slægtskab.
- Samværsret er baseret på slægtskab.
- Barsel er baseret på slægtskab - fra december 2023 kan forældrene overdrage en del af orloven til deres partnere.
- Forældremyndighed er baseret på slægtskab, men fordelingen mellem forældrene kan aftales, ligesom den ved aftale kan overføres til andre end forældrene.
- En mængde dagligdags beslutningsrettigheder er baseret på forældremyndighed.

Forældres pligter og rettigheder er altså i udgangspunktet forankret i slægtskabet.

Arveretten er den mest vidtgående retsvirkning, da den gælder fra undfangelsen til forældrenes eller barnets død. Forældremyndigheden er den mindst vidtgående retsvirkning, da den kan aftales vilkårligt, og da den kun gælder fra barnets fødsel til barnet bliver myndigt.

Det er derfor umuligt at lave en løsning baseret på forældremyndighed, da det ville kræve, at man opfandt hidtil ukendte måder at knytte hårde retsvirkninger som arveret og indfødsret til bløde retsvirkninger som forældremyndighed. Det ville være en meget vidtgående og utilfredsstillende forandring af lovgivningen, som ville skabe stor kompleksitet og må betragtes som uimplementerbar.

Forslag: Samforælderskab

For at skabe ordentlige retlige rammer om regnbuefamilier, må der skabes en løsning, som reflekterer slægtskab. Dette kunne ske ved at definere en ny forældretype, **samforældre**.

Grundtanken er, at de parter, der i dag kan eller ville kunne anses som forældre, det vil sige mor, far og medmor i børnelovens forstand, kan give samtykke til, at deres ægtefæller eller samleverer registreres som samforældre.

Samforælderskab baseres på en intentionserklæring. Den slags erklæringer findes allerede i lovgivningen. For eksempel, ved assisteret reproduktion for par af modsat køn skal manden til den, der skal behandles, erklære sig villig til at påtage sig forælderskabet til et eventuelt barn. Faktaboksen på næste side oplister de forskellige måder til at fastlægge slægtskab.

Skabelsen af samforældrebegrebet har ingen betydning i forhold til familierettens eksisterende slægtskabsspecifikation. De forældretyper, der findes i dag går definitions-mæssigt forud for samforældre: Hvis der for eksempel kan udlægges en far, vil han gå forud, da han ville skulle give samtykke til registrering af en samforælder.

En samforælder har samme rettigheder og pligter som andre forældre, det vil sige mor, far og medmor i børnelovens forstand.

Faktaboks

Fastlæggelse af slægtskab

Intentionel forælder

Siden 1997 har en partner til en person, der skal befrugtes ved assisteret reproduktion, skulle give samtykke og derved erklære sig **villig til at blive anset som forælder** til barnet. Siden 2013 har regnbuefamilier ved en lignende intentionserklæring kunne beslutte hvilke (to) parter, der skal anses som forældre, den fødende og enten dennes kvindelige partner eller den, sæden kommer fra. Intentionserklæringen er lige så bindende, som hvis man har bidraget genetisk. I nærværende forslag er samforældre tilsvarende intentionelle forældre.

Retsvirkning: Slægtskab ved erklæring

Genetisk forælder

Undfangelse af et barn sker ved sammensmeltning af en sædcelle og en ægcelle. De personer, hvorfra disse kønsceller kommer, er de genetiske forældre. Det genetiske forældreskab har næsten ingen retsvirkninger: Ved tvist er det i sidste ende det genetiske forældreskab, der – såfremt det kan identificeres, og såfremt der ikke foreligger intentionsaftaler – medfører det retlige forældreskab for den, sæden kommer fra.

Retsvirkning: Slægtskab (faderskab) ved dom

Fødende forælder

Efter befrugtning vil en person gennemføre **graviditeten** og føde barnet. Med assisteret reproduktion er det ikke nødvendigvis en af de genetiske forældre. Den, der føder barnet, anses som retlig forælder.

Retsvirkning: Slægtskab (moderskab) ved konstatering

Formodet forælder

Er en fødende kvinde gift med en mand, vil denne blive anset som forælder via en formodningsregel (*pater est*).

Retsvirkning: Slægtskab til født barn (faderskab) via ægteskab og formodning

Erklæret forælder

Er forældrene ugifte kan de påtage sig forælderskabet ved en omsorgs- og ansvarserklæring

Retsvirkning: Slægtskab til født barn ved erklæring

Opbrud i familien

Regnbuefamilier er som alle andre familier - nogle gange holder forældrenes forhold ikke. Det er en ulykkelig situation for enhver børnefamilie.

Det har i debatten været fremført, at en regnbuefamilie er mere problematisk end andre familier ved opbrud, fordi der her er flere forældre, og at det skulle gøre barnet mere udsat.

Men situationen vil jo som regel være den, at det er ét af forældreparrene, der går fra hinanden. Så det kan modsat argumenteres, at ved opbrud i en familie med mere end to forældre, bliver barnets verden ved opbrud nedbrudt mindre fuldstændigt, end hvor der kun er to forældre.

Til gengæld vil dét, at nogle forældre ikke har nogen juridisk binding til barnet, kunne afføde store konflikter.

I tilfælde af opbrud i familien gavner det ikke barnet, at der er et hierarki blandt forældrene, som gør, at barnets relation til nogle af forældrene er helt ubeskyttet.

Samforælderskab - en skitse

Slægtskab

Definér et nyt begreb (retsinstitut) i **børneloven**: **Samforælder**. Et barn kan have op til fire forældre.

Etablering

Alle, der efter børnelovens bestemmelser **anses som forældre** og kan udlægges som forældre, det vil sige mor, far, medmor og/eller en eksisterende samforælder, **skal give samtykke** til registrering af en samforælder. Dette kan ske i en intentionserklæring før undfangelse. Herefter vil også denne blive anset som forælder og kan siden udlægges som samforælder. Samforældre skal efter fødslen anerkende forældreskabet gennem en omsorgs- og ansvarserklæring.

Etablering af samforælderskab kan endvidere ske efter et barns fødsel ved en omsorgs- og ansvarserklæring sammen med en samtykkeerklæring fra barnets andre forældre.

Retsvirkninger

Samforælderskabet er et fuldt forælderskab. Med samforælderskabet følger forsørgelsespligt, ligesom barn og samforælder arver hinanden som børn og andre forældre i dag.

Registrering af samforælderskab er bindende og kan - ligesom for moderskab, faderskab og medmoderskab - ikke trækkes tilbage eller forhandles under konflikt.

Alle bestemmelser i lovgivningen, der henviser til forældre, henviser til alle forældre. Det er dog muligt at henvise til de enkelte forældretyper som mor, far, medmor og samforælder.

Ansvar

Forældremyndighed er et aftaleforhold imellem forældrene. I udgangspunkt har alle forældre forældremyndighed. Andet kan aftales.

Formålet er at skabe integritet og identitet i familien og at undgå, at skabe et forældrehierarki.

Forældrene kan aftale, at barnet har delt bopæl. Et barn kan højst have to bopæle.

Opbrud i familien

Barnet har ret til samvær med alle sine forældre. Samvær kan aftales af forældrene eller afgøres i Familieretshuset.

Forældrene har et fælles ansvar for, at barnet har samvær med de forældre, der er gået fra hinanden.

Omfanget og udøvelsen af samværet skal fastlægges under hensyn til barnets bedste og ud fra en konkret vurdering af barnets forhold.

Også her gælder, at barnet kan have højst to bopæle.

Lovændringer

Den væsentligste ændring sker i **børneloven**: Ægtefæller, registrerede partnere eller partnere til allerede anerkendte forældre, kan anses for at være samforældre, når intentionserklæringer og samtykkeerklæringer er afgivet. Dette kan ske ved en justering af kapitel 5 om assisteret reproduktion til at omfatte samforældre, samt en tilføjelse af et kapitel 1b om registrering af samforælderskab ved fødslen.

Eksempler på afledte virkninger:

Arveloven er overordnet formuleret, så der tales om arvelader, arving, børn og forældre, som nu vil inkludere samforældre. (Kun bestemmelsen om, at forældre arver ligeligt, må omformuleres.)

Indfødsretsloven må justeres, så et barn erhverver dansk indfødsret ved fødslen, hvis faderen, moderen, medmoderen eller en samforælder er dansk.

I **navneloven** må samforældre inkluderes på lige fod med andre slægtsforældre.

Forældreansvarsloven taler generelt om forældre, men samforældre må anføres som forældertype.

Børnebidragsloven er mestensdels formuleret med forældre, men enkelte bestemmelser bruges far og medmor - samforældre indsættes.

Ligningslovens bestemmelser om børnebidrag må justeres, så børns underhold ikke dobbeltbeskattes.

Sammenfatning

I regnbuefamilier med mere end to forældre, er alle omsorgsforældre, men kun to kan være slægts- og ansvarsforældre. Det skaber utryghed, ubeskyttethed og ulighed. Det er det forkerte grundlag for en børnefamilie.

Den eneste måde at skabe en samlet familie med lige beskyttelse af alle forældre-barn relationer er ved at anerkende alle forældre på lige fod. Dette sker ved at gøre alle forældre til slægtsforældre, og udlede retsvirkninger heraf, ligesom det i dag sker for de to forældre, der er juridiske forældre.

Løsningsmodellen foreslået her ligger i forlængelse af eksisterende familieret. De forældre, lovgivningen i dag udpeger, skal give samtykke til at udvide forældrekredsen med samforældre. Retsvirkningerne er de samme, så det kræver kun mindre redigeringer af anden lovgivning.

Løsninger med mere end to juridiske forældre er tidligere blevet diskuteret og forkastet, da de er blevet opfattet som risikable i forhold til konflikter. Men der findes intet mere konfliktoptrappende end en institutionaliseret risiko for at miste kontakten til sit barn - og det er sådan situationen er i dag. Megen familieret handler om at skabe rammer til at håndtere konflikter, ikke mindst af hensyn til børnene. Men flerforældreregnbuefamilierne er ladt i stikken.

Man beskytter ikke mod konflikter ved ikke at lovgive, tværtimod.
Familierne findes. Børnene findes. Utrygheden findes.

Barnet ser fire forældre
Loven ser to forældre og to fremmede

Giv børn ret til alle deres forældre